

تربیت ولایی (چیستی و اهداف)

www.ketab.ir

راضیه فرهادی

سرشناسه	: فرهادی، راضیه، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور	: تربیت ولایی (چیستی و اهداف) /راضیه فرهادی.
مشخصات نشر	: اصفهان: کنکاش، ۱۴۰۰.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۶-۶۴۶-۸
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۱۰-۱۲۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: اسلام و آموزش و پرورش
موضوع	: Islamic education
رده بندی کنگره	: BP۲۳۰/۱۸
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۳۴۵۶۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

انتشارات کنکاش ناشر برتر کشور سال ۱۳۹۱ و ناشر برگزیده استان سال ۱۳۸۸

تربیت ولایی (چیستی و اهداف)

مؤلف:	راضیه فرهادی
ناشر:	انتشارات کنکاش
نوبت چاپ:	اول
تاریخ نشر:	۱۴۰۰
تیراژ:	۱۰۰۰ جلد
مدیر تولید:	محمد جزینی
چاپ:	کنکاش
صحافی:	مردانی
قیمت:	۵۰۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۱۳۶-۶۴۶-۸

اصفهان، سه راه حکیم نظامی، ابتدای خیابان ارتش، چاپ و نشر کنکاش
تلفن: ۳۶۲۵۸۰۴۹ (۰۳۱)

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار.....
۱۱	فصل اول: مفهوم شناسی.....
۱۲	معنای واژه «تربیت».....
۱۲	معنای لغوی «تربیت».....
۱۴	معنای اصطلاحی «تربیت».....
۱۶	اقسام تربیت.....
۱۷	معنای واژه «ولایت».....
۱۷	معنای لغوی «ولایت».....
۱۹	معنای اصطلاحی «ولایت».....
۲۰	ولایت در اصطلاح کلام شیعه.....
۲۱	اقسام «ولایت».....
۲۴	تربیت ولایی.....
۲۵	فصل دوم: مبانی و اصول.....
۲۷	۱- معرفت شناسی.....
۳۲	الف) نیت محوری.....
۳۴	ب) معرفت و بصیرت.....
۳۶	ج) توکل.....
۳۸	د) استمداد از دعا و توسل در امر تربیت.....
۳۹	ه) دشمن شناسی (تبری).....
۴۱	۲- انسان شناسی.....
۴۵	الف) جامع نگری.....
۴۶	ب) انعقاد وجدان، حیا و تعقل.....
۴۸	ج) تفاوت های فردی.....

۵۱	د) مسامحه و مهرورزی
۵۳	ه) توجه به انواع نفس
۵۴	و) ارتباط حفظ الصحه و ارتقای معنوی
۵۶	ز) تقدیم تزکیه بر تعلیم
۵۸	ح) جمع گرایی
۵۹	۳- هستی شناسی
۶۵	الف) حق مداری
۶۸	ب) رزق معلوم
۷۰	ج) ملکیت اعتباری
۷۳	د) نظارت شاهدان اعمال (شهادت)
۷۴	ه) جزامحوری
۷۷	فصل سوم: روش ها و اهداف
۷۹	۳-۱- روش های تربیت ولایی
۷۹	الف- روش های انگیزشی و اقناعی
۹۱	ب- روش های الزامی و بیرونی
۱۰۳	۳-۲- اهداف تربیت ولایی
۱۱۱	فهرست منابع
۱۱۱	منابع فارسی
۱۱۵	منابع عربی
۱۲۱	مقاله و پایان نامه
۱۲۲	مقالات اینترنتی
۱۲۲	نرم افزارها

پیشگفتار

انسان با توجه به ویژگی‌های منحصر به خود، نیازمند راه و روشی است تا وی را در انتخاب مسیر درست یاری کند؛ فلذا تربیت از ابتدایی‌ترین و ضروری‌ترین نیازهای او به شمار می‌رود و نقش به‌سزایی در سعادت یا شقاوت دنیوی و اخروی وی دارد. در کلیه مکاتب و نظام‌های آموزشی به مسئله تربیت، پرداخته شده است؛ اما این واژه نیز هم‌چون برخی واژه‌های کلیدی دیگر، از نظر تعریف، اصول، مبانی و روش‌ها مورد اختلاف صاحب نظران علوم انسانی قرار گرفته و هنوز به نقطه واحدی نرسیده است. در سال‌های اخیر به سبب رشد روزافزون تکنولوژی و فناوری‌های ارتباطی گوناگون، آموزش علوم با تأکید بر کاربرست تکنولوژی‌های مدرن بر تعالیم اصیل تربیتی پیشی گرفته است. جنبه رقابتی و مقایسه‌ای در فضاهای آموزشی-رسمی و غیررسمی- علاوه بر ایجاد اضطراب و تشویش در مربی و خانواده، آن‌ها را از اهداف اصلی تربیتی دور ساخته و برتری‌جویی و امتیازخواهی، هم‌چون خدای کاذبی فرمانروای افکار و نفوس آن‌ها گردیده است. خدمات مؤسسات آموزشی، ابزار، کتب و اپلیکیشن‌های کمک آموزشی بعضاً غیرضروری حتی به پیش از دبستان نفوذ کرده، لذت بازی و نشاط سالم را از مربی سلب کرده و در عوض، از طریق پررنگ کردن ضد ارزش‌ها هم‌چون پخش موسیقی، زینت و آرایش مریبان و... سعی در ایجاد نشاط کاذب مریبان دارند. البته در حیطه تربیت دینی، با توجه به فراگیری و اهمیت آن، آثار فراوانی نگاشته شده اما در بیشتر منابع موجود، تربیت دینی به طور کلی مد نظر بوده است؛ یا اصلاً تربیت ولایی، با تعریف مورد نظر نوشتار حاضر، موضوع نبوده و یا اگر اشاره‌ای هم به آن شده، به معنایی دیگر آمده و یا در موارد نادر که این تعریف مد نظر بوده است، بسیار گذرا و غیر جامع به آن اشاره شده است و بیشتر جنبه ولایت‌مداری نسبت به بحث امام‌شناسی مورد تأکید واقع شده نه جنبه تربیتی آن.

در گستره حیات بشر، اگر دین، به طور اعم و دین خاتم رسولان، محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) به طور اخص، تضمین‌کننده سعادت دنیوی و اخروی فرض، و مورد پذیرش

قرار گیرد، اصلی‌ترین مبنای آن، توحید و یکتاپرستی است؛ بنابراین توحید، به عنوان اصلی‌ترین مبنای دین و حقیقت ولایت به عنوان شاخص‌ترین چهره دین، باید در رأس هرم تربیت قرار گیرد؛ یعنی بهترین راه تربیت - که مبتنی بر شناخت حقیقت انسان و همه نیازهای او است - راه وحی و سنت معصومین (علیهم السلام) است. هدف اصلی این نوشتار توجه دادن مریان و مؤلفان تربیتی به شناخت و پذیرش ولایت مطلق خدا به منزله ربّ یگانه انسان و جهان و سپس ولایت پیامبر (صلی الله علیه و اله) و ائمه اطهار (علیهم السلام) به عنوان مریان بر حق بشر، می باشد. منظور از تربیت ولایی، تربیتی است که در آن، ایجاد، رشد و نمو، پرورش بالقوه‌ها و توسعه وجودی یک فرد، از قبل از انعقاد نطفه، تحت سرپرستی و ولایت خالق یکتا قرار داشته و به طور مطلق از دستورات الهی پیروی نماید. در این نوع تربیت، فرد باید در مرحله نخست به وجود این ولی مطلق پی برده (بیدار کردن پیشینه‌های فطری) و نسبت به حقیقی بودن ولایت وی و سپس ولایت پیامبر (صلی الله علیه و اله) و ائمه اطهار (علیهم السلام) که خداوند به ایشان عطا فرموده است، معرفت پیدا کند؛ و در مرحله دوم، به ولایت مجازی والدین سرسپرده و اوامر آنها را اگر در راستای اوامر الهی باشد، اطاعت و پیروی کند.

در نوشتار حاضر، سعی بر آن است پس از توجه دادن به ضرورت ولایت مداری تربیت به معنای مذکور، تربیت ولایی را به طور خاص و جامع مد نظر قرار داده و تا حد امکان، کلیه مبانی، اصول، روش‌ها و اهداف مربوط به این نوع تربیت از منظر قرآن و سیره ائمه اطهار (علیهم السلام) را گردآوری و در یک مجموعه منسجم ارائه دهد. در این مجموعه واژه تربیت به مجموعه اعمال (مبانی، اصول و روش‌هایی) هدفمند، منظم و تدریجی اطلاق شده که در راستای پرورش تمامی استعدادها و بالقوه، به منظور نیل به کمال مطلوب می باشد. هم‌چنین مبانی به مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها گفته می‌شود که زیرساخت‌های اعتقادی، فلسفی و نوع شناخت هر مکتب از مبدأ هستی، جهان و انسان را سامان می‌دهد و اهداف، خط مشی و شیوه‌های عملی در هر زمینه و عرصه‌ای بر اساس آن مبانی، بنیان نهاده می‌شود. (هاشمی،

۱۳۸۸: ۲۷) اصول تربیتی نیز به معنی قواعد کلی، دستورالعمل‌ها و تدابیری است که راهنمای مربی در جریان عمل تربیتی است. اصول بر مبنای اهداف ارائه می‌شود تا به نوعی ضامن قرار گرفتن در مسیر هدف باشد. (زهره کاشانی، ۱۳۸۸: ۱۷۲)

الگوی تربیت ولایی، الگویی نظام‌مند براساس ارزش‌های معنوی اسلامی با تأکید بر خداپاوری و خدامحوری در تمام مراحل تربیتی است و حرکت در جهت کسب مقام خلیفه الهی را هدف خود قرار می‌دهد. در چنین الگویی، مربی در مقابل بسیاری از نامالایمات و آسیب‌ها در حصنی امن قرار دارد؛ چرا که خدای متعال وعده داده است کسی که مرا یاری کند او را یاری می‌کنم و کسی که تحت سرپرستی و ولایت خدا باشد، یعنی دین او را یاری کرده پس شامل حمایت او واقع می‌شود.

نوشتار حاضر مأخوذ از پایان نامه سطح دو حوزوی در سه فصل: اول) مفهوم شناسی، دوم) مبانی و اصول و سوم) روش‌ها و اهداف تربیت ولایی تدوین شده؛ مبانی تربیت ولایی در سه عنوان معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی و هستی‌شناسی دارای اصولی هم‌چون نیت-محوری، توکل، جامع‌نگری، مسامحه و مهرورزی، تعلیم ترکیه بر تعلیم، حق‌مداری، جزامحوری و ... می‌باشد. هم‌چنین روش‌های تربیت ولایی در دو دسته انگیزشی و الزامی بررسی شده و در نهایت، حیات طیبه، نیل به نفس مطمئنه و قرب و رضوان را مورد هدف قرار می‌دهد.

علی‌رغم فراوانی کتب و مقالات تربیتی، بیشتر آن‌ها به مواردی مشابه و تکراری هم‌چون آداب زناشویی و فرزندپروری اسلامی در دوران نوزادی پرداخته و فقط یکی دو مورد به تربیت ولایی اشاره کرده بودند. بنابراین نوشتار، در موضوع اصلی با قَلت منابع مواجه بود. در بحث تعاریف نیز، فرهنگ‌های اصطلاحی علوم تربیتی فقط به واژه‌های تخصصی اشاره کرده و از تعریف توصیفی-اصطلاحی واژه «تربیت» غفلت کرده بودند به طوری که به سختی از مقالات و کتب جامعه‌شناسی موجود و در دسترس، تعریف تربیت بدست آمد. هم‌چنین مطالب فصل دوم، یعنی مبانی و اصول تربیت ولایی، در هیچ منبعی به طور منسجم و با این

عنوان، طرح نشده بود و به ناچار، فقط با اشاره به شاهد مثال‌های قرآنی و روایی به تبیین مبانی و اصول پرداخته شد که شاید تبیین کامل و بی‌عیبی نبوده و نیاز به بررسی چندین ساله داشته است؛ محدودیت زمانی و همچنین محدودیت تعداد صفحات پایان‌نامه نیز بر شدت این محذورات افزود.

در پایان از استاد بزرگوارم سرکار خانم زهرا صادقی که به عنوان استاد راهنما در مراحل مختلف پایان‌نامه همواره با سعه صدر و گشاده رویی در کنار من بودند و در طول مدت نوشتن آن از راهنمایی‌های اخلاقی و علمی ایشان بهره‌جسته‌ام؛ تشکر و قدردانی می‌نمایم. همچنین از دوست گرانقدرم سرکار خانم شاهریدی که با انگیزه بخشی‌ها و تشویق‌های خود باعث تصمیم به چاپ این اثر شدند و در مراحل بعدی نیز از راهنمایی و کمک به بنده دریغ نکردند کمال تشکر را دارم. از خوانندگان محترم این اثر خواهشمندم نکات، پیشنهادات، انتقادات خود را به ایمیل بنده ارسال فرمایند. f.kawsar63@gmail.com

www.ketab.ir